

ŞEHİR SOHBETLERİ - 14- ŞEHİRLERDE YOKSULLUK YÖNETİMİ

Yoksulluğun temel sebebi göç. Göçle gelen insanlar kentin yeni sahipleri yani yoksullar. Geldikleri yere geri dönmediklerine göre yoksulluk daim var olacak. Öyleyse yoksulluğu kent var etti. Kent/çare yolunu bulacak. Artık kentsel yoksulluk var.

Ahmet NARİNOĞLU

Şehirler üzerine sohbete devam ediyoruz. Şehir, toplum, insan deyince iş yoksulluğa gelip dayanması mı? Evet. Aklen, vicdanen kabul ediyoruz. Şehirlerde yoksulluk var. Eskiden şehirlerde göçün az oluşu/olmayışı, üretmesi, paylaşması hayatın takasa dayanması; yoksulluğu kendi içinde hallediyordu. Fakirlik vardı ama fakrı zaruret yoktu. İhtiyaç sahibi vardı ama ömür boyu muhtaç yoktu. Aç açıkta insan vardı ama çaresi vardı. Şimdi öyle mi?

Şimdi öyle değil. Şehirlerde kentlerde desek de olur. Kalıcı, geri dönülmeyecek, çıkmaza girmiş, sarmal hale gelmiş, karma karışık yumağa dönmüş yoksulluk var. Ve hep var olacak. Artık şehir varsa yoksullukta vardır. Cisimle gölgesi gibi. O zaman yoksulluktan başlayalım.

Yoksulluğun temel sebebi göç. Göçle gelen insanlar kentin yeni sahipleri yani yoksullar. Geldikleri yere geri dönmediklerine göre yoksulluk daim var olacak. Öyleyse yoksulluğu kent var etti. Kent/çare yolunu bulacak. Artık kentsel yoksulluk var.

YOKSULLUK KAVRAMI

Yoksulluk kavramı, beşeri ihtiyaçlar kavramına dayanır. İnsan fiziki varlığını sürdürmesi için gerekli olan beslenme ihtiyacının yanı sıra giyim, barınma, eğitim, sağlık, kültür, yaşama, dinlenme gibi pek çok ihtiyaçları var. Beşeri ihtiyaçlar, temelde iki ana grup altında karşımıza çıkıyor. Ekonomik şartlara bağlı olarak karşılanabilen ihtiyaçlar. Yani maddi nitelikte olan ihtiyaçlar. Ekonomik şartlara bağlı olmayan ihtiyaçlar. Yani manevi nitelikte ve kişilere özgü ihtiyaçlar. Bu itibarla; yoksulluk tanımının yalnızca beşeri ihtiyaçların; içinde bulunulan toplum ve koşullara göre yeterince karşılanmasını değil; yaşam boyunca tatmin edilmesi gereğini de kapsamalıdır. Bu açıklamalardan sonra net bir tanım yapalım. Yoksulluk; asgari yaşam standardının gerektirdiği temel ihtiyaçların karşılanabilmesi için; asgari ihtiyaçları karşılayacak gelirin olmaması veya gelir kaynaklarından yoksun olması durumudur. Yoksulluğun giderilememesi halinde kişisel ve toplumsal yapı zarar görmekte, beraberinde başta gelir dağılımında bozukluk olmak üzere pek çok meseleye temel teşkil etmekte. Yoksul insanların üretime katılamaması, toplumsal yükü artırır. Sağlık, eğitim ve pek çok kamu hizmeti yükü artar. Yani kamu hizmetleri daha pahalıya mal olur ve kalite düşer. Çoğu liderlerin “ben zenginleri severim” demesinin altındaki sır bu olmalı.

YOKSULLUĞUN TEMEL NEDENLERİ

Yoksulluğu böyle çizelim. Yoksulluk durup dururken ortaya çıkmayacağına göre, zaruret sebeplerini bakalım.

- Coğrafya
- Toplum düzeni
- Üretim kaynaklarının yetersiz olması
- Nüfus yoğunluğu
- Eğitimsizlik
- Mesleksizlik
- İktisadi ve sosyal politikalar
- Göç
- Ötekiler

Bunlardan en önemlisi ise iktisadi ve sosyal politikalarındaki yanlışlar. Ülkemizde şimdiye kadar uygulanan ekonomik ve sosyal politikalar bölgeler arasında gelir dengesizliğine yol açmış bu da beraberinde kırsal kesimden büyük kentlere göçü zorunlu kılmıştır. Büyük kentlere göç eden vatandaşlarımızın eğitim seviyesi, meslek edinmelerine engel teşkil etmiştir. Mesleksiz insanların oluşturduğu işsizler

ordusu, sosyal ve ekonomik yapıyı bozmakta ve kamu üzerinde büyük bir baskı oluşturmaktadır. Kamu hizmetlerini pahalılaştırmaktadır. İşsizlik, temel konularda büyük meselelere yol açmakta, hatta toplumun güvenliğini risk altında tutmaktadır. İşsiz insanların üretime katılamamaları nedeniyle oluşturulan sosyal politika harcamaları, diğer kamu hizmet ve yatırımlarını aksatmaktadır. Yoksulluğun maliyetinin yüksek olması hem bireylerin, hem toplumun dolayısı ile şehrin yaşam kalitesi seviyesini de düşürmekte.

Sosyal devlet gereği işsiz insanların beslenme, barınma, sağlık ve eğitim sorunlarının devlet tarafından karşılanması zorunluluğu bu alanlara yatırımları güçleştirmekte, hizmet kalitesi istenilen düzeye gelememektedir. Yoksulluğun şehir ve çevreye olumsuz etkileri beşeri bir hakikattir. Mesela kentlerde gecekondulaşma, varoşlar bunu anlatır. Yoksul insanların barınma ve istihdam talepleri yeterince karşılanamamaktadır. Bu durumlar toplum sağlığını, güvenliğini, kamu hizmetlerini, yaşam kalitesini olumsuz etkilemekte. Yoksulluğun çevreye, şehre, topluma ve geleceğe dair tehditlere bakalım.

- Düzensiz şehirleşme
- Şehirlerde kaçak ve çarpık yapılaşma
- Kalıcı kentsel yoksulluk
- Çevrenin kirlenmesi ve bozulması
- Geçim vasıtalarının daralması
- Açlık derecesinde yaşam boyutu
- Doğal kaynakların hızla tüketilmesi
- Toplumsal değer ve kültürlerde yozlaşma
- Ötekiler

Bu ve saymadığımız diğer sebepler maalesef ülke kalkınmasını engelliyor.

SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA

Peki devlet ne yapıyor? Devlette aşırı göç nedeniyle biriken şehirlerdeki yığılmalara çare bulmak amacıyla kurumlar kuruyor, politikalar geliştiriyor. Ne yazık ki kültür ve medeniyetimizin bir gereği olan sosyal yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma kentlerde giderek azalıyor. Kentlerde yoksulun yükü devlete kalıyor. Hâlbuki benim şehirlerimde yoksullar, aileler, mahalleler vakıflar tarafından yüklenilir, yük hafiflerdi. Şimdi sadece devletin omuzlarına kalınca maliyeti artıyor da artıyor. Çare; yoksulluğu beslemek değil yoksulluğu ortadan kaldıracak tedbirlerden geçiyor. Yani iş, istihdam, üretim, eğitim, meslek edinme birer kurtarıcı olarak bekliyor.

Fertlerin refah ve mutluluğunu sağlamak ve toplumsal yaşamı daha güvenli hale getirmek ancak ve ancak yoksullukla mücadelede başarılı olmakla mümkün. Bunun için gelir dağılımındaki adaletsizliği gidermeye yönelik iktisadi politikalar yanında sosyal devlet ilkesi gereği yoksul insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik düzenlemelerin yapılması ve faaliyetlerin yürütülmesi kaçınılmaz oluyor.

Toplumsal yaşamı tehdit eder hale gelen yoksullukla mücadele, merkezi yönetim, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri/özel sektör, bireyler tarafından birbirinden bağımsız ve kopuk bir şekilde yürütülüyor. Bu kurumlar

- Sosyal hizmet kurum ve kuruluşları
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
- Belediyeler
- Sivil Toplum Kurumları
- Hayırseverler

Aynı alanda aynı kişilere farklı yöntemlerle hizmet getiren kurumlar kaynak, personel, zaman israfı içinde. Kurumlar koordine edilemiyor, denetimleri aksıyor.

VAZİYET

Vaziyet vahim. Yoksulluğa sosyolojiden bakmak zorundayız. Yoksulluğu önlemeye yönelik her çare yoksulluğu artırıyor. Göç artırıyor, kentler yığılıyor. Aileler küçülüyor, küçüldükçe dağılıyor. Toplum çözülüyor. Bütün bunlar oldukça yoksulluk artırıyor. Yoksulluğu önleyen bütün tedbirler ortadan kaldırmak yerine yoksulluğu daha da artırıyor. Yani yoksulluk bir geçim yolu oluyor, yaşanabilir hale geliyor. İlginçtir üretim azalıyor tüketim artıyor, beraberinde yoksulluk artıyor. Neticei kelim yoksulluk kısır döngü haline geliyor. Bu alana girenler çıkamıyor. Bir kısım fakirliği meslek haline getiriyor. Fakir kalarak geçim sağlıyor. Maalesef devlette bu kısır döngüyü kıramıyor. Yoksulluk hem kişinin, hem toplumun yaşam kalitesini düşürür. Mesela otuz yaşında bir kişi düşünün eğitimsiz, mesleksiz, işsiz. Kalan ömründe bir elli yıl devlet mi bakacak? Nüfusun belli bir oranın yükü nasıl taşıyacak? Doyurmak bakmak çare mi? Değilse? Çare sistem kurmakta. Bir yeni gerçeğimizde yaşlılık. Gelecek zamanda yaşlılık giderek artacak. Genç nüfusu yönetemeyen sistem yaşlı nüfusa da uğraşacak. Yaşlılık hem yoksunluk, hem yoksulluk sarmalına dönüşüyor. Bunun manası, devletin sosyal maliyetleri artacak. Yani almadan vermeye devam edecek.

Devletin yükünü paylaşacak olan aile de toplum da kendine düşeni yapamıyor. Karşımızda yeni aile, yeni toplum var. Yeni kentler var. Yeni kentler değer üretmiyor.

TEKLİFLERİMİZ

O zaman tekliflerimize geliyoruz.

Yoksulluk, geleceğimizi tehdit eden genel bir sosyal risk olarak kabul edilmeli ve sosyal güvenlik sistemi içinde değerlendirilmeli

- Yoksulluğa karşı sosyal politikalar, bir bütün olarak ele alınmalı ve tek bir bakanlık (kurum) çatısı altında toplanmalı

- İl ve ilçeler bazında da yoksullukla mücadelede tek bir kurum sorumlu tutulmalı. Bu kurumun bünyesinde kamu, yerel yönetim, sivil toplum, hayırseverler birlikte yer almalı.

- Sosyal yardım programları da bu kurumsal çatı altında sistematik olarak yeniden yapılandırılmalı

- Bu kurum, gerçekçi bir veri tabanı oluşturmalı. Veri tabanı bütün kamu, yerel, sivil toplum, özel sektör bilgi ve verilerini kapsamalı

- Kurum saha araştırmaları ve performans değerlendirmeleri, bağımsız kuruluşların denetimi altında, sürekli olarak yapılmalı

- Maddi yoksulluğu ve bunun muhtemel olumsuz sosyo-kültürel yansımalarını (yoksulluk kültürü) topyekün olarak ortadan kaldırmak amacıyla sosyal yardım ve sosyal hizmetler faaliyetleri birlikte yürütülmeli

- Büyük nispette proje, üretim ve istihdam şartına dayalı verilmeli

- Yoksullara ödenecek nakdi yardımlarda yoksulluğun tanımı yeniden yapılmalı (yoksulluk alanı daraltılmalı ve ağırlaştırılmalı). Mesela genç kesimde fakru zaruret şartı aranmalı

- Nakdi yardımlar; belirli sosyal-kültürel şartlara bağlı (mesleki eğitim, çocuğu okula gönderme vb.) şartlarını taşımalı

- Nakdi yardımlar; kişinin ekonomik bağımsızlığına kavuşması durumunda (kısmi) geri ödemeli olarak yapılmalı

- Acil durumlar dışında sosyal yardımlar yoksul girişimciler için mikro-finans projeler geliştirilmeli

- Çalışmaya muktedir olmayan yoksul özür, malul ve yaşlılara, şartsız olarak sosyal yardım yapılmalı

- Yoksullukla mücadele konusunda ortak bir dil ve tanım birliği oluşturulmalı

- Tek bir muhtaçlık tanımı yapılmalı, ölçütleri belirlenmeli ve sosyal yardım miktarları, asgari sosyo-kültürel ihtiyaçları karşılayacak seviyede ayarlanmalı

- Yardım miktarları, yerel kriterlere uygun olarak belirlenmeli

- Ailenin sosyal refahını artırmak için, anneye (ev hanımı) asgari ücret ödenmeli ve sosyal güvenlik ağına alınmalı

- Aile yardımı sistemi getirilmeli. Ödenekler miktarları ailenin ve çocukların zaruri ihtiyaçlarını ve diğer sosyal giderleri karşılayacak şekilde tespit edilmeli

- Sosyal yardım ve hizmetler için yeterli kamu kaynağı aktarılmalı

- Kaynaklarının maksadına uygun olarak kullanımını sağlamak için, fonlar bağımsız kuruluşların ve STK'lerin denetimine açık olmalı

NETİCE

Dikkatlice baktığınızda önerilerimizin kamu yoğunluklu olduğu ortada. Ne yazık ki kamu olmadan da toplumsal meselelerimizin üstesinden gelemiyoruz. Doğrusu toplumu asli görevlerine çekmek olmalı. Ne yazık ki toplum görevlerini devlete terk ediyor. Devlette gördüğümüz gibi ağırlaşan yükün altından kalkamıyor. Önce sosyal hizmet kurumlarından başlamalıyız. Yukarıda dediğimiz gibi sosyal hizmet tek çatı altında toplanmalı, kaynaklar burada toplanarak sosyal yardım havuzu oluşmalı, katılımcı sosyal yardım yönetimi anlayışı ile taraflar bir araya gelerek sosyal yardım meclisi kurulmalı. Bu karar organı yerel inisiyatif almalı. Şehirlerin yapısına ve ihtiyaçlarına göre esnek çalışma yaparak hızlı çözümler geliştirilmeli.

Diyeceğimiz o ki. Şehirlerde hızlı ekonomik, sosyal, kültürel değişim yaşanıyor. Bu da yoksulluk kartopunu giderek büyütüyor. Güçlü şehirler yoksulluklarına çare arayan şehirlerdir. Üretmeden, paylaşmadan, dağıtmadan güçlü olamayacağımız da kesin. Şehirlerde yoksulluk yönetimi bir strateji ve projeler yumağıdır. Mikro ve makro düzeyde yani ferdi ve toplumsal projeler ile yönetim sistemi kurularak çareler üretilmedikçe, yoksulluk sarmalı artacak. Unutmayalım yoksulluğu kaynak aktararak/dağıtarak değil sistem kurarak çözeriz. Rehberimizle medeniyetimiz, kültürümüz ve değerlerimiz.

ŞEHİR'İN OKUYANLARI

Akademi mensupları birbirini okumazlar, alttakileri okumazlar. Ama onların da okudukları var. Peki her derece unvanlı akademi mensupları kimleri okur? Tarihte kalmış yıldız isimleri okurlar.

Recep ARSLAN

İnsanların okuma alışkanlığı varsa, okuma alışkanlığı olanların durumu, toplumbilimi açısından incelenmeye değer bir alandır. 'Hangi türleri kimler okur?' sorusu önemli bir araştırma alanıdır. Daha önce ilmi yazıların, makalelerin okunma şansının çok az olduğunu izah ederken, bunun sebebini tanımlamıştım. İlmi bir makaleyi kim yazmış diye bakılır. Akademi mensubu olup olmadığı birinci engeldir. Makaleyi yazanın akademik bir unvanı yoksa, ilim adamları o makaleyi okumaz. Yazan sadece dr. unvanına sahipse daha üsttekiler o makaleyi okumayı zül sayarlar. Doktor unvanı olanlar da 'ben de onun kadar biliyorum' kibriyle okumazlar. Akademik unvanı olmayan, düşünce, ilim, inceleme, araştırma yazarlar ya da üniversite öğrencilerinin kimileri okurlar. Özetle ilmi bir yazı en az okunma şansına sahip olan yazı türüdür.

Akademi mensupları birbirini okumazlar, alttakileri okumazlar. Ama onların da okudukları var. Peki her derece unvanlı akademi mensupları kimleri okur? Tarihte kalmış yıldız isimleri okurlar. Ama o yıldızlar günlerine ılık saçıyorken günümüz için bir geçerli görüş üretmiyor olabilir. O zaman da o akademi mensupları nakilci olmaya meylederler.

Basın İlan Kurumu'na bir tasanı sunmuştum. Yanımdaki doçent arkadaşına da bir göz atmasını istediğimde bana bir uyandı bulundu. 'Pilan yanlış, plan diye yazılır' dedi. Ona 'Medeniyet Türkçesi' adlı kitabımı okuyup okumadığını sordum okumamıştı. Aradan yıllar geçti yine de okumadı. Çünkü o doçent. Ben akademik unvanını kullanmayan bir yazarım. Bir akademisyen benim yazdığım kitabı okumazdı elbette. Halbuki okusaydı orada kendisine söylediğim 'aydın züppeliği, müstemleke aydını' nitelemelerine muhatap olacaktı. Çok şey öğrenmiş olacaktı. O günden bugüne hiçbir aşama kaydetmedi o değerli dostum.

Bravo kelimesi İtalyanca asıllıdır. Türkçeye oradan geçmiş. Kelimenin aslı, İtalyancadaki anlamı; cesur, gözü pek, korkusuz demek. Türkçe'de takdir ifade etmek için kullanılıyor. 1876 basımlı Lugat i Osmani'de yer almış ilk defa. Geçtiğimiz günlerde iki değerli imza bravo kelimesini bravo şeklinde yazdığım için bana sataştılar. O iki arkadaşın birisi akademik unvanlı, diğeri de kemiyeten çok kitap yayınlayan bir yazardı. Türkçe'de iki sessiz harfle başlayan kelime olmaz. Önce bunu öğrenmeleri gerek. 40 yıl önceki gazete başlıklarına bakıldığında İskandal kelimesini görürler. Bu kelimenin Batı dillerinden dilimize ilk girdiği yıllardır. Sonraları skandal diye yazmaya karar verilmiş. Ama yanlış. Türkçe'de hiçbir kelime iki sessiz harfle başlamaz. Onun için ilk yıllarda kelimenin başına bir sesli harf olan I konulmuştur. Diller arasında kelime geçişleri çok doğaldır. Ama her millet o kelimeye kendilerine göre anlam yükleyebildikleri gibi, kendilerine özgü telaffuz da edebilirler. Aslına bakılırsa başka milletlerden alınan kelimeleri kendine özgü telaffuz etmekle o kelime millileştirilmiş olur.

Aferin kelimesi var dilimizde. Farsçadan alınma. Afrin, Afritan, Afrin şekilleriyle erken ve geç dönem Farsça'da kullanılır. Anlamı övgü, kutsama, alkış diye veriliyor. İlk defa 1500 yılından önce Gülistan tercümesinde bu kelime kullanılır. Gülistan tercümesi Ahmed bin Kadı i Manyas imzasını taşır. Gel gelelim bu kelime Türkçe'de daha çok çocuklar için, maiyettekiler için kullanılabilirken, büyükler için, yukandakiler için kullanılmaz Türkçe'de.

Başka dillerden alınan kelimelere yeni anlamlar yüklenebildiği gibi onlar kendi ağızımıza, şivemize, mahreçimize göre telaffuz etmekle o kelime millileşir. Bravo kelimesini bravo şeklinde telaffuz ettiğimiz halde bravo diye yazmanın bir değeri yok. Müstemleke aydınlarına anlatmakta zorlandığım mesele bu. Türkçe'de iki sessiz harf yan yana gelerek kelimenin başında bulunmaz. Kelimeyi hecelediğiniz zaman bu hakikati herkes görebilir. Bu yüzden akademik unvanınız olsa da Bazan makalelerimi okumalısınız. Bir şey söylemeyen hiçbir yazıya rastlamazsınız.